

Κινητό Μουσείο Ελληνικής Ιστορίας: Προτάσεις και προοπτικές

Νικόλαος Νικόλτσιος
Μουσειολόγος
nikoltsiosnikolaos@gmail.com

➤ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός του παρόντος άρθρου είναι να μελετήσει και να υποστηρίξει τη δημιουργία κινητού μουσείου, με στόχο την παρουσίαση στο ελληνικό και ξένο κοινό της νεότερης ελληνικής ιστορίας με απώτερο σκοπό την εκπαίδευση, τη μελέτη και την ψυχαγωγία. Το υλικό της παρούσας έρευνας στηρίζεται στη μεταπτυχιακή διατριβή στο πλαίσιο του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Πολιτιστική Πολιτική & Ανάπτυξη» του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου. Παρουσιάζεται μια επισκόπηση βιβλιογραφίας για κινητά μουσεία και αναλύονται τα βασικά σημεία της έρευνας που περιλαμβάνει την πρόταση κινητού μουσείου Ελληνικής Ιστορίας. Τέλος, ακολουθεί η εξαγωγή συμπερασμάτων για τη σημασία του εγχειρήματος.

Λέξεις-κλειδιά: κινητό μουσείο, κοντέινερ, ελληνική ιστορία, ΣΙΣΟ.

➤ ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η νεότερη ελληνική ιστορία περιλαμβάνει πλήθος ιστορικών γεγονότων (όπως η Επανάσταση του 1821, οι Βαλκανικοί Πόλεμοι 1912-13 και άλλα), το ενδιαφέρον των οποίων είναι αξιοσημείωτο. Περιλαμβάνεται στα σχολικά εγχειρίδια της τρίτης και έκτης τάξης του δημοτικού, της τρίτης τάξης του γυμνασίου και της αντίστοιχης του λυκείου, στις οποίες αποτελεί διδακτέα ύλη στο μάθημα της ιστορίας. Η ιστορική γνώση που έχει αποκομίσει κάποιος που έχει αποφοιτήσει από το λύκειο και αφορά στα γεγονότα που συνθέτουν τη νεότερη ελληνική ιστορία, εμπεριέχεται στη διδασκαλία αυτών των τεσσάρων ετών. Τις περισσότερες φορές, στη γνώση αυτή υπάρχουν κενά και ελλείψεις, με εξαίρεση τους αποφοίτους του λυκείου που έχουν επιλέξει θεωρητική κατεύθυνση σπουδών. Αυτό συμβαίνει γιατί υποχρεώνονται να μελετήσουν καλύτερα ιστορία, καθόσον θα τη χρησιμοποιήσουν ως βασικό μάθημα εισαγωγής στο πανεπιστήμιο. Τα μουσεία έχουν συμπληρωματικό ρόλο στην εκπαίδευση και εκμάθηση της ιστορίας, παρουσιάζοντας τα ιστορικά γεγονότα με τρόπο ψυχαγωγικό

και ευχάριστο και, ως εκ τούτου, περισσότερο εύληπτο και χωρίς να απαιτούνται εξετάσεις για την πιστοποίηση των γνώσεων που έχει αποκτήσει ο επισκέπτης.

Οι μαθητές των μεγάλων αστικών κέντρων έχουν το πλεονέκτημα να επισκέπτονται τα μουσεία της πόλης τους εύκολα, συνοδευόμενοι από τους δασκάλους ή τους γονείς τους. Το ίδιο και οι φιλόστορες ενήλικες. Αντιθέτως, οι κάτοικοι των απομακρυσμένων περιοχών και των νησιών στερούνται την ευκαιρία να επισκεφθούν αυτούς τους χώρους εκπαίδευσης, γνώσης και πολιτισμού, ακριβώς λόγω των δυσκολιών που υπάρχουν στην προσέγγισή τους. Η επαφή και εξοικείωση με το ιστορικό παρελθόν είναι δικαίωμα όλων των πολιτών, ανεξάρτητα από τον τόπο διαμονής τους. Ένα κινητό μουσείο θα μπορούσε να καλύψει αυτή την αδυναμία και να προσφέρει ύψιστη υπηρεσία ακόμα και στα πιο απομακρυσμένα μέρη της χώρας μας, σε ανθρώπους που δεν έχουν τη δυνατότητα να ταξιδέψουν, για να επισκεφθούν τα ιστορικά μουσεία της χώρας μας.

Μουσείο ορίζεται, σύμφωνα με τον ν. 3028/2002 που δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 153, αρ. 45, «η υπηρεσία ή ο οργανισμός μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με ή χωρίς ίδια νομική προσωπικότητα, που αποκτά, δέχεται, φυλάσσει, συντηρεί, καταγράφει, τεκμηριώνει, ερευνά, ερμηνεύει και κυρίως εκθέτει και προβάλλει στο κοινό συλλογές αρχαιολογικών, καλλιτεχνικών, εθνολογικών ή άλλων υλικών μαρτυριών του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του με σκοπό την εκπαίδευση, τη μελέτη και την ψυχαγωγία». Όπως προκύπτει από τον παραπάνω ορισμό, βασικός πυλώνας του μουσείου είναι να εκθέτει και να προβάλλει στο κοινό συλλογές με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία. Ο τριπλός αυτός στόχος μπορεί να επιτευχθεί με τη δημιουργία ενός κινητού μουσείου που θα παρουσιάζει τη νεότερη ελληνική ιστορία και το οποίο θα μπορεί να κινείται για να φτάσει οπουδήποτε ζητηθεί, προκειμένου να παρουσιάσει ιστορικά τεκμήρια, δεδομένα και προσεγγίσεις, ακόμη και στα πιο απομακρυσμένα σημεία της χώρας μας. Το σκεπτικό της δημιουργίας ενός τέτοιου μουσείου σε συνδυασμό με τη γεωγραφία και τις υποδομές της χώρας μας (ποικίλο ανάγλυφο, νησιά, ελλiptές σιδηροδρομικό δίκτυο), καθώς και (κυρίως) την απόφαση του Συλλόγου Ιστορικών Στρατιωτικών Οχημάτων (ΣΙΣΟ) να προχωρήσει στην αγορά τράκτορα με κοντέινερ, προκειμένου να πραγματοποιηθεί ο σχεδιασμός του κινητού αυτού μουσείου, οδήγησαν στο άρθρο αυτό. Σκοπός του άρθρου είναι να μελετήσει και να υποστηρίξει τη δημιουργία κινητού μουσείου, με στόχο την παρουσίαση στο ελληνικό και ξένο κοινό της νεότερης ελληνικής ιστορίας με απώτερο σκοπό την εκπαίδευση, τη μελέτη και την ψυχαγωγία.

Επισκόπηση βιβλιογραφίας για κινητά μουσεία

Στην ενότητα αυτή, μέσω επισκόπησης της διεθνούς βιβλιογραφίας, θα πραγματοποιηθεί αρχικά μια ιστορική αναδρομή που αφορά στο κινητό μουσείο και, στη συνέχεια, θα δοθούν κάποια στοιχεία σχετικά με τη Νέα Μουσειολογία και το επιχειρησιακό μοντέλο, βάσει του οποίου λειτουργούν τα κινητά μουσεία. Η εξειδικευμένη βιβλιογραφία για κινητά μουσεία είναι ιδιαίτερα περιορισμένη και μονομερής. Παρ'

όλα αυτά, ανάλογες φιλόδοξες προσπάθειες έχουν πραγματοποιηθεί στο παρελθόν σε διάφορες περιοχές του κόσμου και θα παρουσιαστούν παρακάτω. Όπως αναφέρει η Yaneva (2003:116,117), η Νέα Μουσειολογία (Vergo 1989) δεν αντιμετωπίζει το μουσείο ως έναν θεσμό που απλά ενδιαφέρεται, με ουδέτερο τρόπο, για τις δραστηριότητες της ταξινόμησης, συλλογής και διατήρησης. Με αυτήν τη νέα προσέγγιση, το μουσείο μετατρέπεται σε εργαλείο διαθέσιμο σε μια κοινωνία για να εντοπίσει και να οριοθετήσει την ταυτότητά της, να προβάλει πολιτισμούς και να ενσωματώσει οπτικά την εξωτερική παρελθούσα ή παρούσα κοινωνική πραγματικότητα. Το μουσείο θεωρείται πλέον ως χάρτης εθνών και πολιτισμών, ως μια προβαλλόμενη αντανάκλαση ενός εξωτερικού χώρου. Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα, σε αυτό το πλαίσιο βασίζεται το κινητό μουσείο.

Ένα κινητό μουσείο αφορά κυρίως εκπαιδευτικά προγράμματα προβολής, που φέρνουν το μουσείο στους ανθρώπους που έχουν δυσκολία πρόσβασης σε αυτά ή δεν αποφασίζουν να τα επισκεφθούν. Συνήθως, βρίσκεται σε αυτόνομα οχήματα ή ρυμουλκούμενα από φορτηγά οχήματα. Τα οχήματα αυτά καταλήγουν σε σχολεία, βιβλιοθήκες και εκδηλώσεις σε αγροτικές περιοχές και βασίζονται σε χορηγίες ή δωρεές.

Αξίζει να αναφερθεί στο σημείο αυτό και η Μεγάλη Βρετανία. Στη χώρα αυτή, το δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα, η επιθυμία να δημιουργηθούν εκπαιδευτικά υλικά, ώστε να είναι διαθέσιμα σε κοινότητες χωρίς προσβασιμότητα σε αυτά, δεν ξεκίνησε με τα μουσεία, αλλά με τις κινητές βιβλιοθήκες. Η πρώτη προσπάθεια στην Αγγλία της βικτωριανής εποχής ήταν να δημιουργηθούν κινητές βιβλιοθήκες, με στόχο να εκπαιδεύσουν και, συνεπώς, να βελτιώσουν μορφωτικά το ευρύ κοινό. Αργότερα στην ίδια χώρα, το 1850, δημιουργήθηκαν πολλές δημόσιες βιβλιοθήκες με την εφαρμογή του νόμου περί δημόσιων βιβλιοθηκών. Οι δύο πρώτες κινητές βιβλιοθήκες ιδρύθηκαν στην Cumbria το 1857 και στο Cheshire το 1859. Αμφότερες ταξίδευαν σε αγροτικές περιοχές, προκειμένου να παρέχουν πρόσβαση σε λογοτεχνικά έργα, για τα οποία είχε προηγηθεί προσεκτική επιλογή. Και οι δύο κινητές βιβλιοθήκες είχαν τη μορφή καρτσιών: Στο Cheshire ήταν ρυμουλκούμενη με άλογο, ενώ στην Cumbria υπήρχε ώθηση με το χέρι. Και στις δύο περιπτώσεις τα καρότσια ταξίδευαν σε μια προκαθορισμένη διαδρομή, ήταν χρηματοδοτούμενα από τοπικούς επιχειρηματικούς ηγέτες ή συνδικάτα, τα οποία διαχειριζόταν ένα συμβούλιο αποτελούμενο από εξέχοντες πολίτες και τοπικούς αξιωματούχους και την υποστήριξη των μελών που ήταν πάτρωνες. Αυτό το μοντέλο βιβλιοθήκης αποδείχθηκε επιτυχές, έχοντας 12000 δανειζόμενα βιβλία στο Cheshire. Η ιδέα παραμένει ακόμα ενεργή και κινητές βιβλιοθήκες λειτουργούν στην πλειοψηφία των κομητειών στο Ηνωμένο Βασίλειο μέχρι και σήμερα (Rees, 2016:5). Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα, είναι εμφανής ένας διαφορετικός, αλλά και αξιοσημείωτος τρόπος διάδοσης του πολιτισμού στη χώρα αυτή.

Η Αμερική δικαιολογημένα έχει ονομαστεί «το έθνος σε κίνηση». Οι τεράστιες αποστάσεις της χώρας απαιτούν την ύπαρξη ενός τεράστιου οδικού πλέγματος, με πάνω από 4 εκατομμύρια μίλια δρόμων, ασφαλτοστρωμένων, πλακόστρωτων και άστρωτων. Αν μια υπηρεσία ή ενδεχομένως ένα ίδρυμα είναι δυνατό να προσαρμοστεί σε τροχούς και να μετακινείται από τόπο σε τόπο, αυτό θα εφαρμοστεί και

στην πράξη. Από εστιατόρια, κέντρα αιμοδοσίας, μουσεία, βιβλιοθήκες, οι Αμερικανοί έχουν προσαρμόσει επιτυχώς τον σκοπό ή τον φορέα σε ένα μετακινούμενο όχημα. Νωρίς στην ιστορία τους, ξεπήδησε η ιδέα της εφαρμογής αυτής της πρακτικής στα μουσεία, ως μια μέθοδος εξάπλωσης, η οποία θα βοηθούσε στη διεύρυνση της επισκεψιμότητας σε κοινό που δεν είχε προσβασιμότητα εντός των τειχών του κτιρίου του μουσείου. Η τεχνολογία βοήθησε να στεγαστεί αυτή η επιθυμία σε ειδικά σχεδιασμένα ρυμουλκούμενα Featherlite, φορητά ή βαγόνια. Παρόλο που η μουσειακή θεωρία και πράξη έχει αλλάξει από τις αρχές του 20ού αιώνα μέχρι τις αρχές του 21ου αιώνα, το «μουσείο των τροχών» παρέμεινε μια δημοφιλής επιλογή (Rees, 2016:1).

Η IDEA (2017) υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος προσέγγισης του κοινού από το να οδηγηθούμε κατευθείαν σε αυτό. Τα αυτοκινούμενα κινητά μουσεία ή τα ρυμουλκούμενα προσφέρουν επιστήμη, εμπειρίες τέχνης και ιστορία (διαθέσιμο σε: <http://www.idea.org/blog/2011/04/27/mobile-museums-on-a-truck-history-and-science-delivered/>). Οι σχεδιαστές των κινητών μουσείων και εκθέσεων άρχισαν να καινοτομούν στις αρχές της δεκαετίας του 2000. Εκτός από τα κινητά εκθέματα που προέρχονται από τα μεγαλύτερα ιδρύματα, άρχισαν να εμφανίζονται για πρώτη φορά ανεξάρτητα κινητά μουσεία. Εκτός από το να εκθέτουν και να εκπαιδεύουν, αυτά τα προγράμματα ξεκίνησαν να υποστηρίζουν, να συλλέγουν, να δημιουργούν και να επιμελούνται εμπειρίες και όχι εκθέματα. Επίσης, άρχισαν να συνδυάζουν αυτές τις δραστηριότητες με νέους τρόπους. Ενδεικτικό εγχείρημα, που τα περισσότερα κινητά μουσεία έχουν προσπαθήσει να το εφαρμόσουν, είναι η απόπειρα εκπαίδευσης του κοινού τους, είτε με ένα γενικό θέμα (όπως η φυσική ιστορία ή η τέχνη) ή με μια πιο συγκεκριμένη υποομάδα (όπως η ιστορία της Φλόριντα) (Rees, 2016:28).

Καταγραφή Κινητών Μουσείων

Στην ενότητα αυτή θα δοθούν ορισμένα παραδείγματα κινητών μουσείων από Αυστραλία, ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο και Ελλάδα. Ένα παράδειγμα κινητού μουσείου στην Αυστραλία είναι το “Shark in a Bus” (“Καρχαρίας σε ένα λεωφορείο”) (διαθέσιμο σε: <https://sharkinabus.com/>). Πρόκειται για ένα λεωφορείο Leyland Worldmaster, το οποίο μεταφέρει και παρουσιάζει έναν μεγάλο λευκό καρχαρία μήκους 5 μέτρων και εκατοντάδες θαλάσσια είδη που συγκεντρώθηκαν από τον θαλάσσιο χώρο της Αυστραλίας τη δεκαετία του 1960 και 1970.

Ένα ακόμη παράδειγμα είναι το Go van Gogh (Μουσείο Τέχνης του Ντάλας, διαθέσιμο σε: <https://dma.org/go-van-gogh-after-school-program>), ένα πρόγραμμα που αξιοποιήθηκε από σχολεία, απευθύνεται σε μικρά παιδιά και λειτουργεί στο Βόρειο Τέξας των ΗΠΑ.

Μία ακόμη περίπτωση κινητού μουσείου είναι το «Van of Enchantment» (διαθέσιμο σε: <http://vanofenchantment.org/> και <https://www.idea.org/blog/2011/04/27/mobile-museums-on-a-truck-history-and-science-delivered/>), ένα ζευγάρι φορητών μουσείων RV, με θέματα που σχετίζονται με την ιστορία και τον πολιτισμό, λειτουργούν στο Νέο Μεξικό των ΗΠΑ και η κύρια χρηματοδότησή τους προέρχεται

από το Υπουργείο Μεταφορών της πόλης. Επίσης, υπάρχει και το κινητό μουσείο «Strange Old Things», που εδρεύει στο Wiltshire του Ηνωμένου Βασιλείου και έχει ως στόχο να διηγηθεί την ιστορία της Βρετανίας μέσα από αντικείμενα διαφόρων εποχών, τα οποία συγκεντρώνονται, κυρίως, μέσω δωρεών (διαθέσιμο σε: <https://www.strange-old-things-the-mobile-museum.co.uk/>). Αξιοσημείωτο παράδειγμα είναι το VanGo! (Μουσείο Τέχνης Susquehanna, διαθέσιμο σε: <https://web.archive.org/web/20110623174601/http://sqart.org/vango/index.htm>), το οποίο ξεκίνησε το 1992 και λειτουργεί κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους φέρνοντας έργα τέχνης σε φεστιβάλ, σχολεία και κοινότητες ατόμων που έχουν συνταξιοδοτηθεί.

Στην Ελλάδα δεν υπάρχουν αρκετά παραδείγματα κινητών μουσείων. Ωστόσο, στο πλαίσιο δράσεων που μεταφέρουν τον πολιτισμό εκτός των κτιρίων των πολιτιστικών οργανισμών, αξίζει να αναφερθούν πολυάριθμες προσπάθειες κινητών βιβλιοθηκών, που ξεκίνησαν μάλιστα από το 1957 (Bikos and Papadimitriou 2014, 2018). Ένα παράδειγμα κινητού μουσείου είναι αυτό του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου της Αθήνας. Πρόκειται για ένα όχημα (βαν), που μεταφέρει το εκπαιδευτικό έργο και τη φιλοσοφία του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου. Την περίοδο 2013-2014 η μελέτη, ο σχεδιασμός και το ταξίδι του κινητού αυτού μουσείου πραγματοποιήθηκαν με την ευγενική δωρεά του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος. Ήδη έχει ταξιδέψει σε 30 προορισμούς της ελληνικής επικράτειας, με τη συνεργασία των τοπικών φορέων κάθε περιοχής. Πρόκειται για ένα καινοτόμο πρόγραμμα μουσειακής εκπαίδευσης, το οποίο βασίζεται στις συνεργασίες με φορείς και ιδιώτες σε όλη την Ελλάδα και στοχεύει στην παροχή ευκαιριών σε όλα τα παιδιά να έχουν πρόσβαση στα εκπαιδευτικά προγράμματα, στις συλλογές και στα εκθέματα του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου. Να σημειωθεί ότι το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο ταξιδεύει, κατόπιν τηλεφωνικής συνεννόησης, όπου υπάρχει πρόταση συνεργασίας και πρόθεση φιλοξενίας από τοπικούς φορείς και οργανισμούς, ιδιωτικούς ή δημόσιους (διαθέσιμο σε: https://www.hcm.gr/museum_on_the_go/).

Ακόμη, υπάρχει και το Κινητό Μουσείο του Αμερικανικού Μουσείου Φυσικής Ιστορίας (American Museum of Natural History, AMNH), το οποίο δημιουργήθηκε και διοικείται από το Αμερικανικό Μουσείο Φυσικής Ιστορίας της Νέας Υόρκης, υπό την αιγίδα του Κέντρου Gottesman για Διδασκαλία και Εκμάθηση Επιστημών. Το πρόγραμμα διατίθεται δωρεάν σε όλα τα σχολεία των πέντε δήμων της Νέας Υόρκης και αποτελείται από διαφορετικά θεματικά οχήματα, τα οποία είναι εξοπλισμένα με πρακτικά, διαδραστικά εκθέματα που καλύπτουν διαφορετικές ενότητες. Το νεότερο αυτοκινούμενο μουσείο δωρίστηκε το 2013 στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας της Νέας Υόρκης για να παρουσιαστούν οι δεινόσαυροι της περιοχής της σημερινής Μογγολίας. Στο όχημα δόθηκε η ονομασία «Δεινόσαυροι: αρχαία απολιθώματα, νέες ανακαλύψεις».

Από το 1998 είχε δημιουργηθεί από τον ίδιο φορέα αυτοκινούμενο μουσείο με την ονομασία «Παλαιοντολογία Των Δεινοσαύρων» και λειτουργεί μέχρι σήμερα. Το μουσείο εστιάζει στη διδασκαλία των παιδιών, σχετικά με τους τρόπους που οι παλαιοντολόγοι χρησιμοποιούν τα απολιθώματα για να μελετήσουν τους δεινόσαυρους και άλλες αρχαίες μορφές ζωής, που έχουν εξαφανιστεί.

Το Κινητό Μουσείο «Δομές & Πολιτισμός» του Αμερικανικού Μουσείου Φυσικής Ιστορίας επιτρέπει στους μαθητές να περιηγηθούν στην υδρόγειο σφαίρα και να γνωρίσουν από κοντά τον τρόπο ζωής τριών σύγχρονων νομαδικών πολιτισμών: Των Gabra στην Κένυα, των Μογγόλων στη Μογγολία και των «Μαυροπόδαρων» (Blackfeet) στη Μοντάνα. Μελετώντας αληθινά κομμάτια του υλικού τους πολιτισμού, οι μαθητές γίνονται ανθρωπολόγοι και ανακαλύπτουν με ποιον τρόπο η τοπική κουλτούρα επιτρέπει στους ανθρώπους να χρησιμοποιούν διάφορους περιβαλλοντικούς πόρους, προκειμένου να καλύψουν τις βασικές ανθρώπινες ανάγκες.

Τέλος, το Κινητό Μουσείο «Ανακαλύπτοντας Το Σύμπαν» είναι μια κινητή έκθεση που παρουσιάζει θέματα αστρονομίας και αστροφυσικής. Οι εκπαιδευτές οδηγούν το Winnebago RV σε σχολεία και κοινοτικές ομάδες στους πέντε δήμους της Νέας Υόρκης, στο πλαίσιο εκπαιδευτικού προγράμματος του Αμερικανικού Μουσείου Φυσικής Ιστορίας. Πρόκειται για ένα συναρπαστικό ταξίδι στο σύμπαν για τους μαθητές (διαθέσιμο σε: <https://segd.org/moveable-museum>).

Πρόταση κινητού μουσείου Ελληνικής Ιστορίας και θεματικές ενότητες

Η δημιουργία κινητού μουσείου νεότερης ελληνικής ιστορίας σε κοντέινερ στην Ελλάδα προτείνεται για πρώτη φορά ενώ, όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα, έχει επιχειρηθεί η δημιουργία κινητών μουσείων σε άλλους μεταφερόμενους χώρους, όπως σε βαγόνια. Στο παρελθόν, στη δεκαετία του 1980, είχε οργανωθεί ανάλογη προσπάθεια με τη δημιουργία του «Τρένου του Στρατού και του Πολιτισμού». Η αμαξοστοιχία αποτελούνταν από δύο βαγόνια, στο ένα από τα οποία είχαν τοποθετηθεί εκθέματα που προέρχονταν από το Πολεμικό Μουσείο της Αθήνας και στο άλλο πίνακες από την Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτσου της Αθήνας. Το τρένο κινήθηκε από την Αθήνα μέχρι την Ορεστιάδα, κάνοντας προκαθορισμένη στάση 5 ημερών σε κάθε μεγάλο σταθμό της διαδρομής. Στον σταθμό οργανώνονταν εγκαίρως της έκθεσης και καλούνταν οι μαθητές και οι φιλόσοφοι της περιοχής να το επισκεφθούν, προκειμένου να θαυμάσουν, εντός του διαθέσιμου πενθημέρου, τα κειμήλια και τα έργα τέχνης. Το τρένο ήταν υποχρεωμένο να κινηθεί στις υπάρχουσες σιδηροδρομικές τροχιές. Με τον τρόπο αυτόν, κάτοικοι των περιοχών, όπως η Ήπειρος, η Πελοπόννησος και τα νησιά, δεν είχαν την ευκαιρία να το επισκεφτούν. Η δημιουργία του κινητού μουσείου του ΣΙΣΟ αντιμετωπίζει καίρια αυτό το πρόβλημα, έχοντας τη δυνατότητα να μεταβεί οπουδήποτε εντός του ελλαδικού χώρου αλλά, ακόμη, και στην Κύπρο. Επίσης, θα μπορεί να μετακινηθεί στο εξωτερικό και να συμμετέχει σε μεγάλες ιστορικές εκδηλώσεις που οργανώνονται κυρίως σε ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, μεταλαμπαδεύοντας γνώσεις σχετικά με τη νεότερη ελληνική ιστορία.

Η μελέτη ενός τέτοιου εγχειρήματος είναι πολύπλοκη και απαιτεί ειδικές γνώσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που πρέπει να επιλυθούν. Με τη δημιουργία του κινητού μουσείου θα υπάρχει η δυνατότητα εύκολης παρουσίασης στο κοινό ιστορικών κειμηλίων και εκθεμάτων και, μέσω αυτών, μιας ιστορικής αφήγησης, που

τα οφέλη της δεν θα περιορίζονται μόνο στην ψυχαγωγική εκπαίδευση, την απόκτηση ιστορικών γνώσεων και την εξοικείωση με το ιστορικό μας παρελθόν αλλά, τελικώς, με τη βελτίωση και ενίσχυση μιας απαραίτητης εθνικής αυτογνωσίας.

Εξωτερικά, το κοντέινερ θα παρουσιάζεται ως ενιαίο σύνολο με το υφασμάτινο στέγαστρο στη μια του πλευρά και τις δύο τηλεοράσεις αριστερά και δεξιά από την είσοδο, στις οποίες οι επισκέπτες θα έχουν την δυνατότητα να παρακολουθήσουν τις ταινίες με ιστορικά γεγονότα. Ο εξωτερικός χώρος του μουσείου θα περιλαμβάνει χώρο κατάλληλα διαμορφωμένο για εκπαιδευτικά προγράμματα (εικ. 1). Ο εσωτερικός χώρος του μουσείου θα περιλαμβάνει αυθεντικά εκθέματα σε προθήκες και διοράματα (εικ. 2).

Εικόνα 1. Χώρος εκπαιδευτικών προγραμμάτων - το αριστερό υφασμάτινο στέγαστρο του μουσείου (Πηγή: Νικόλτσιος, 2018)

Εικόνα 2. Ο διάδρομος με το διόραμα στο βάθος (Πηγή: Νικόλτσιος, 2018)

Η νεότερη ιστορία της Ελλάδας, όπως αναφέρθηκε στην εισαγωγή, είναι γεμάτη σημαντικά ιστορικά γεγονότα. Η επιλογή του τρόπου παρουσίασης μιας ιστορικής περιόδου δεν μπορεί να γίνει χωρίς να έχει προηγηθεί εμπειριστατωμένη μελέτη. Τα μουσεία που παρουσιάζουν μονομέρεια ή μόνο ένα ιστορικό γεγονός, έχουν μειωμένη επισκεψιμότητα, όπως είναι το Μουσείο της Μάχης του Σκρα, στο οποίο παρουσιάζεται μόνο η σημαντική για το Μακεδονικό Μέτωπο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου μάχη. Είναι επιδίωξη των μουσείων να διευρύνουν την ιστορική περίοδο στην οποία αναφέρονται, ακριβώς για να επιτύχουν την αύξηση της επισκεψιμότητας. Χαρακτη-

ριστικό παράδειγμα αποτελεί το Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα της Θεσσαλονίκης το οποίο, προκειμένου να επιτύχει αύξηση της επισκεψιμότητάς του, διεύρυνε την ιστορική περίοδο την οποία παρουσιάζει και προς “τα πίσω”, συμπεριλαμβάνοντας ιστορικά γεγονότα που προηγήθηκαν, όπως την ιστορία της Επανάστασης του 1821 στη Μακεδονία, αλλά και προς “τα εμπρός”, με την παρουσίαση της ιστορίας των Βαλκανικών Πολέμων 1912-1913 και την Απελευθέρωση της Μακεδονίας. Πολύ πρόσφατα επεξέτεινε ακόμη περισσότερο την ιστορική περίοδο που πραγματεύεται, παρουσιάζοντας, επιπλέον, την ιστορική αφήγηση του Μακεδονικού Μετώπου του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Με αυτό σαν δεδομένο, είναι απαραίτητο σε ένα μουσείο που φιλοδοξεί να αφηγηθεί τη νεότερη ελληνική ιστορία να παρουσιαστούν όσο ευρύτερα και πληρέστερα οι επιμέρους ενότητες της.

Ένας άλλος παράγοντας προσέλκυσης επισκεπτών είναι το προσωπικό ενδιαφέρον που μπορεί να έχει κάποιος για κάποια συγκεκριμένη ιστορική περίοδο. Ο επισκέπτης που προέρχεται από τη Μακεδονία ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για τον Μακεδονικό Αγώνα, ενώ κάποιος που κατάγεται από τον Πόντο στο κέντρο του ενδιαφέροντός του βρίσκεται η Μικρασιατική Καταστροφή, και ο Κρητικός προσελκύεται, πρώτιστα, από τη Μάχη της Κρήτης. Με το ίδιο σκεπτικό, ένας Βρετανός θα ενδιαφερόταν για τη Μάχη της Κρήτης, ενώ ένας Γάλλος ή ένας Ρώσος περισσότερο για τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, οι ιστορικές περίοδοι, άρα και οι θεματικές ενότητες (εικ. 3), που θα παρουσιαστούν στο υπό κατασκευή κινητό μουσείο νεότερης ελληνικής ιστορίας, πρέπει να είναι:

- ♦ η Επανάσταση του 1821
- ♦ ο ελληνοτουρκικός πόλεμος του 1897
- ♦ ο Μακεδονικός Αγώνας 1904-1908
- ♦ οι Βαλκανικοί Πόλεμοι 1912-1913
- ♦ το Μακεδονικό Μέτωπο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου 1915-1918
- ♦ η Μικρασιατική Εκστρατεία και Καταστροφή 1919-1922
- ♦ ο Ελληνοϊταλικός Πόλεμος 1940-1941
- ♦ η γερμανική επίθεση εναντίον της Ελλάδας το 1941
- ♦ η Μάχη της Κρήτης 1941
- ♦ η αντίσταση στη Μέση Ανατολή και στα βουνά της Ελλάδας 1941-1944

Εικόνα 3. Η δεξιά πλευρά (Πηγή: Νικόλτσιος, 2018)

Επίλογος

Το κινητό μουσείο είναι μια πρωτότυπη και όχι ιδιαίτερα διαδεδομένη ιδέα στην Ελλάδα. Ωστόσο, είναι βέβαιο ότι η απόπειρα δημιουργίας ενός τέτοιου καινοτόμου και φιλόδοξου εγχειρήματος σήμερα θα αποβεί βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα ιδιαίτερα αποτελεσματική στον τομέα της εκπαίδευσης και της ψυχαγωγίας. Η αξία του εγχειρήματος θα αποδεικνυόταν ιδιαίτερα ωφέλιμη στις πιο απομακρυσμένες περιοχές της Ελλάδας, όπου η διατήρηση και ενίσχυση της σύνδεσης με το παρελθόν, της ιστορικής συνέχειας και της βαθιάς, βιωματικής γνώσης της ιστορίας είναι το ίδιο απαραίτητη όπως και στα αστικά κέντρα, όπου οι προσβάσεις είναι ευκολότερες. Παράλληλα, θεωρούμε ότι θα έδινε μια επιπλέον δυναμική και στον ελληνικό τουρισμό, έστω και σε τοπικό επίπεδο, συμβάλλοντας όμως σημαντικά στη διάδοση της ιστορικής γνώσης και την ανάπτυξη του πολιτισμού γενικότερα.

Βιβλιογραφία

- Δεληγιάννης, Ι. & Παπαϊωάννου, Γ., (2014). Μουσείο και αξιοποίηση πολιτισμικού αποθέματος με χρήση ψηφιακής τεχνολογίας και διαδραστικών πολυμέσων. Στο: Μπίκος, Γ.Δ. & Κανιάρη, Α., (2014). Γ. Δ. απόσταση (επιμ.). *Μουσειολογία, πολιτιστική διαχείριση και εκπαίδευση*, Αθήνα: Γρηγόρη, σελ. 113-155 [τελευταία πρόσβαση στις 18 Μαρτίου 2019].
- Εθνικό Τυπογραφείο, 2002. Κεφάλαιο Πέμπτο Μουσεία Άρθρο 45. *Εφημερίς της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, Αρ. Φύλλου 153 Τεύχος Πρώτο*, σελ. 3003-3030 [τελευταία πρόσβαση στις 18 Μαρτίου 2019].
- Ελληνικό Παιδικό Μουσείο, (2017). Το Κινητό Μουσείο [online]. Διαθέσιμο σε: https://www.hcm.gr/museum_on_the_go/ [τελευταία πρόσβαση στις 18 Μαρτίου 2019].
- Νικόλτσιος, Ν., (2018). Η Νεότερη Ελληνική Ιστορία σε Εμπορευματοκιβώτιο (Container): Μουσειολογική Πρόταση / Προμελέτη για τη Δημιουργία Κινητού Μουσείου Νεότερης Ελληνικής Ιστορίας σε Εμπορευματοκιβώτιο (Container) από το Σύλλογο Ιστορικών Στρατιωτικών Οχημάτων (ΣΙΣΟ), Μεταπτυχιακή Διατριβή, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Πολιτιστική Πολιτική & Ανάπτυξη», Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου.
- Armas, J. (2011). *Lighting for Museums*. [pdf] Pärnu: Tallinn University of Technology. Διαθέσιμο σε: http://egdk.ttu.ee/files/parnu2011winter/Parnu2011_winter_076-079.pdf [τελευταία πρόσβαση στις 22 Οκτωβρίου 2017].
- Bikos, G. & Papadimitriou, G. (2014). Mobile Libraries in Greece: Historical Perspectives and the state of the art. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* (Elsevier), 147, 376-382.
- Bikos, G. & Papadimitriou, P. (2018). Mobile Libraries: Defining the phenomenon. *International Journal of Library and Information Science*, 10(3), 35-40.
- Fördergemeinschaft Gutes Licht (FGL). Good Lighting for Museums, Galleries and Exhibitions. [pdf] Frankfurt am Main: Fördergemeinschaft Gutes Licht (FGL). Διαθέσιμο σε: https://www.licht.de/fileadmin/Publications/licht-wissen/0703_lw18_E_light

- museums_galleries_web.pdf* [τελευταία πρόσβαση 18 Μαρτίου 2019].
- Go van Gogh. Διαθέσιμο σε: <https://dma.org/go-van-gogh-after-school-program> [τελευταία πρόσβαση 18 Μαρτίου 2019].
- Hay, G.J. & Castilla, G. (2006). Object-based image analysis: Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats (SWOT). [pdf] Calgary: University of Calgary. Διαθέσιμο σε: http://www.isprs.org/proceedings/xxxvi/4-c42/Papers/OBIA2006_Hay_Castilla.pdf [τελευταία πρόσβαση στις 18 Μαρτίου 2019].
- Lore C., D., (2008). At Staten Island school, a moving way to learn, [online]. Διαθέσιμο σε: http://www.silive.com/northshore/index.ssf/2008/10/at_staten_island_school_a_movi.html [τελευταία πρόσβαση στις 18 Μαρτίου 2019].
- Mobile museums (on a truck): History and science delivered, [online]. Διαθέσιμο σε: <http://www.idea.org/blog/2011/04/27/mobile-museums-on-a-truck-history-and-science-delivered/> [τελευταία πρόσβαση στις 18 Μαρτίου 2019].
- P.S. K225, (2017). The Eileen E. Zaglin, 2017. American Museum of Natural History Moveable Museum Program «Discovering the Universe» visits P.S. 225. [online]. Διαθέσιμο σε: <http://schools.nyc.gov/SchoolPortals/21/K225/newsandinfo/News/amnhvisit.htm> [τελευταία πρόσβαση στις 18 Μαρτίου 2019].
- Rees, J., (2016). *A brief history of the mobile museum: What it is, what it was, and what it can be.* [pdf]. Διαθέσιμο σε: https://kuscholarworks.ku.edu/bitstream/handle/1808/21027/Rees_2016.pdf?sequence=1 [τελευταία πρόσβαση στις 18 Μαρτίου 2019].
- Rouge, M. (2007-2017). SWOT analysis (strengths, weaknesses, opportunities, opportunities and threats analysis), [online]. Διαθέσιμο σε: <http://searchcio.techtarget.com/definition/SWOT-analysis-strengths-weaknesses-opportunities-and-threats-analysis> [τελευταία πρόσβαση στις 18 Μαρτίου 2019].
- Shark in a Bus, [online]. Διαθέσιμο σε: <https://www.strange-old-things-the-mobile-museum.co.uk/> [τελευταία πρόσβαση στις 18 Μαρτίου 2019].
- Strange Old Things, [online]. Διαθέσιμο σε: <https://sharkinabus.com/> [τελευταία πρόσβαση στις 18 Μαρτίου 2019].
- The Moveable Museum, (2014) [online]. Διαθέσιμο σε: <https://segd.org/moveable-museum> [τελευταία πρόσβαση στις 18 Μαρτίου 2019].
- Van of Enchantment, 2019 [online]. Διαθέσιμο σε: <http://vanofenchantment.org/> [τελευταία πρόσβαση στις 18 Μαρτίου 2019].
- VanGo, (2004) [online]. Διαθέσιμο σε: <https://web.archive.org/web/20110623174601/http://sqart.org/vango/index.htm> [τελευταία πρόσβαση στις 18 Μαρτίου 2019].
- Yaneva, A. (2003). When a bus met a museum: following artists, curators and workers in art installation. *Museum and Society*, 1(3). pp. 116-131. [τελευταία πρόσβαση στις 18 Μαρτίου 2019].